

Розділ 1

Повернення. Внутрішній радник. Де закінчується Всесвіт?

1

- Отже, ми не можемо з тобою далі співпрацювати.
Я не те щоби був здивований.
— Оце так сюрприз. А чому?
— Як журналістом ми... вони тобою ніби задоволені. Але щодо сценарної частини... Їм потрібно більше... жиру чи що. Ми вже про це говорили... це програма, де зірки мають згадувати, як облизували підлогу на вокзалі, бо треба було щось їсти. Як трахалися з конячками, щоб потрапити на прослуховування. Словом, шоу про зірок. Тут потрібні емоції, щоб глядачі пустили сльозу. А ти навіщо шеф-продюсеру приніс «Трактат про поетику»!

Вона стояла на ґанку телестудії у дутому жилеті з купою кишень; у тонких пальцях сигарета, волосся зібране у хвостик, під очима мішки, навушник з гарнітурою, рація на поясі — стартовий пакет дівчини, яка днює та ночує на продакшені. Такі, як вона, були вірні роботі більше, ніж чоловікам. Я навіть не впевнений, чи варто

називати її ім'я — навряд чи ми колись знову побачимося.

— І вони сказали, щоб саме ти це повідомила?

— Напевно, думали, що ми з тобою друзі.

— У тебе немає друзів: ти на всіх кричиш.

Судячи з того, як нервово дівчина курила, їй не було весело. Вона гарячково вигадувала, що мені ще сказати.

— Що робитимеш далі?

Я оцінив перспективу. До кінця року ще кілька тижнів. Як співає Боб Ділан, час — це літак, і він несеться збіса швидко.

— Без ваших правок? Нарешті стану щасливим.

Вона обійняла мене так міцно, що я відразу вловив запах прокуреного жилета і дезодоранту, змішаного з потом на синтетичній тканині. Я буду за нею сумувати.

За кілька днів до цього Крот надіслав мені повідомлення: «Які плани на Новий рік?». Тоді я не відповів, бо не знав, що сказати. Тепер у Києві мене нічого не тримало. Я дістав телефон і набрав Крота — він єдиний серед усіх моїх знайомих дуже любив розрулювати всі питання по телефону.

— Почекай-почекай, — Крот узяв слухавку й одразу почав діяти на випередження.

— Привіт, це я...

— Нічого не кажи, я хочу вщипнути себе й переконалися, що це не сон.

— Ем...

— Ви тільки подивіться, хто мені зателефонував! Сам! Особисто! А я вже почав сумніватися, що не вигадав тебе!

— Ну, все, припиняй.

— Мабуть, щось трапилось? Інакше з якого б то дива вельмишановний пан ушанував би нас, кріпаків, своєю увагою?

— Ти закінчив? Пропозиція ще в силі?

— Не дзвони мені більше! — гаркнув Крот жартівливо. Й одразу додав: — Але, звісно, приїжджай.

Так і почалося. Я кинув у сумку всі речі, які зміг знайти, залишив друзям записку з вибаченнями за те, що жив на розкладачці аж півтора місяця замість обіцяного тижня. Потім — сльота на підлозі у тролейбусі, люди фотографуються поруч із ялинкою на вокзалі, касирка не вірить, що я справді братиму квиток класу люкс. Ніби я маю вибір — інші квитки вже кілька тижнів як розкуплені. У вагоні нас щонайбільше п'ятеро, але провідниця, звичайно, не дозволяє кожному зайняти вільне купе; утрамбовує пасажирів, наче кубики в тетрісі. Мій сусід — доглянутий хлопець мого віку — не відлипає від телефона, постійно комусь дзвонить, пронизливо пошепки називає свою кохану «масею» і щохвилини освідчується їй у коханні.

А коли зв'язок зникає, я засинаю.

2

— Ось вона. Кольору тропічного світанку.

З цими словами Крот вказує на темно-зелений старий «лансер», що стоїть за його спиною біля харківського залізничного вокзалу. На крилах над колесами налип сніг

упереміш із дорожнім брудом. Крот був дуже гордий, що обрав для своєї першої машини такий рідкісний відтінок.

— Ну, привіт, — промимрив я.

— Чого приперся?

— Щоб ти не помер від нудьги.

— О, то ти в нас такий самий дотепний. Добре. Хоч щось людське у тобі лишилося.

Переднє сидіння машини було завалено літературою про успіх. «Як витратити мільйон, якби він у тебе був», «Бізнес як танець», «Чому у вас нічого не виходить (і як зробити так, щоб вийшло)». У салоні ледь пахло старою «ялинкою», що бовталася під дзеркалом заднього виду. Крот помітив свої книги в моїх руках.

— Я б на твоєму місці теж погортав. Там багато слухних думок.

— Не знаю... а якщо я потім справді стану багатим?

— Смійся-смійся. Але іноді важливо виходити за звичні рамки. Треба чогось досягти. Інакше я не бачу шляхів для реалізації, стосунків та особистого щастя, — Крот говорив так, ніби ми вже не першу годину випивали.

— А як щодо знайти свою долю, оце все?

— Долю кожен обирає сам.

За пів години ми приїхали на околицю міста. Крот загнав машину в ледве помітну «кишеню» між іншими автомобілями, чиї шини тонули у сльоті. У вікнах бетонних дев'ятиповерхівок мерехтіли різнокольорові гірлянди. Снігу тут було більше, ніж у центрі — танути він не встигав.

— Ти ж казав, що вже винаймаєш хату, — натомість ми чомусь приїхали туди, де Крот колись жив із матір'ю.

— Так, але там ніхера немає. Холодильник, ліжко, сусід-алкаш. Навіть пожерти нічого. Але ти не хвилюйся: матері не буде ще тиждень — до родичів поїхала.

— Навіщо ти тоді орендуєш житло, в якому не живеш?

— А кісулі? — хитро запитав Крот, але потім, схаменившись, додав: — Хоча вони там, звичайно, надовго не затримуються.

У кімнаті Крота все було майже так само, як коли я востаннє заходив у гості років десять тому. Різниця лише в оздобленні. Замість старих вікон — нові склопакети, на стінах свіжі шпалери, на місці старого серванта — нова полиця. Решту Крот так і не наважився змінити. Або мама не погодилася.

Весь вечір ми збирали пивні пляшки біля дивана й перестрибували з однієї розмови на іншу. Я помітив на книжковому стелажі знайомий випускний альбом і чомусь почав розглядати портрети людей з моторошними чубчиками, неймовірним взуттям і брюками на два розміри довшими за межі здорового глузду. Серед них був і я сам. Крот коментував долю кожного.

— Пам'ятаєш, у школі її всі чмирили? — спитав він, показуючи на темноволосу дівчинку з прищами на обличчі. — Недавно народила другого, уявляєш?

— Уявляю, — я перегорнув на сторінку, з якої мені усміхався юнак із коротко стриженою головою.

— А цей зараз барижить запчастинами на авторинку.

— Він цілодобово міг розповідати про Формулу-1... — згадав я.

— Мрії збуваються.

Далі було ще багато історій. Альона мріяла стати моделлю, доки не одружилася. Ваня «Бомбель» поїхав працювати до Німеччини на фабрику дитячих гігієнічних виробів. Кіра заспівала на «Голосі країни», але вилетіла у другому турі.

На усе це з осудом дивилася руда кішка Крота, іноді важко дихаючи й щось відхаркуючи. Я пам'ятав її ще маленькою, тож її стан після усіх цих років не дивував. Тут Крот вирішив перейти до фундаментальніших питань.

— У тебе є якийсь герой, якого ти вважаєш внутрішнім радником?

— Шо-шо?

— Ну, хтось, чиї вчинки для тебе як внутрішній компас?

— Є. Капітошка. А ще Енді Дюфрейн.

— А в мене Тоні Монтана. Щоразу, коли мені треба щось вирішити, я питаю, як би на моєму місці вчинив Тоні Монтана...

Потім він ще раз підвищив ставки.

— Ти розумієш, я не знаю, як бути далі. Не хочеться бути найманим працівником. Я знаю, як можна заробити багато та швидко. Але потрібен майданчик для старту. Дали б мені зараз штук двадцять — через місяць я перетворив би їх на п'ятдесят.

— І що б зробив Тоні Монтана?

— Не знаю, убив би найкращого друга, мабуть.

Світло в кімнаті Крота було настільки лінивим, що, здавалося, одні й ті самі лампочки втомилися освітлювати її за всі ці роки. За вікном, навпаки, все було надто холодним і незвично тихим. Книги, так чи інакше пов'язані з успіхом,

і тут докірливо дивилися з полиць. Крот підійшов до вікна, смикнув за ручку — і тепле кімнатне повітря відразу змінилося морозним протягом. На протилежному боці вулиці все ще світилося кілька вікон. Але потім згасли й вони.

3

— Та ну нахер, ми затрахаємось усе купувати, — розгублено пожалівся Крот.

Я штовхав перед собою візок, на дні якого бовталася банка з консервованим горошком і кілька упаковок яловичих ребер — останнє, що ще не винесли з м'ясного відділу. Серед родин, що носилися туди-сюди, ми брели, наче розграбований караван у пустелі, і сповільнювалися з кожним новим кроком у нескінченному океані піску. Інші подорожні також траплялися рідко — хто ще купуватиме продукти за вісім годин до Нового року? Але вони бодай знали, що саме шукають. Хапали ще одну банку майонезу і на піднятих вітрилах ішли до рибного відділу. Ми ж брели наосліп.

— Словом, робимо так: я дзвоню всім і кажу, щоб кожен що-небудь приніс, — Крот намагався повернути контроль над ситуацією.

— А якщо всі принесуть одне й те саме?

— Не нуди.

— А мені тут подобається. Я люблю порожні торгові центри. Ці чітко розмежовані ряди. Дівчатка, які цілий день повертають кетчупи етикеткою вперед. Відділи, до

яких ніхто ніколи не заходить. Ти глянь, тут можна купити чорну штору для душі!

— Ти хворий, тобі казали?

Я пам'ятав дні, коли тут не було ані паркувальної розмітки, ані величезних торгових рядів, ані фонтана в холі — лише дикий порослий пустир із рідкісними вкрапленнями порожніх пляшок та шприців. Десь неподалік ми проводили військово-польові збори у старших класах: кидали уявну гранату, йшли стройовим кроком, співаючи пісню. Зараз я стояв приблизно на тому самому місці, але тепер тут виріс величезний гіпермаркет, схожий на ангар. Й уявляв, що навколо мене, як і раніше, немає жодних стін, товарів та кілометрів комунікацій.

— Як давно тут усе відгрохали? — запитав я Крота, коли ми сідали в «лансер», що розмістився під ліхтарем на безкрайньому паркінгу.

— Та вже років п'ятнадцять тому...

Новий рік вирішили зустрічати в порожній квартирі, яку винаймав Крот на протилежному боці того ж мікрорайону, де жила його мати. Як висловився Крот, «щоб було не шкода підпалити». Під час минулої розмови він не перебільшував: у квартирі справді не було нічого; можливо, саме тому вона здавалась охайною, хоч і доволі самотньою. Крот кріпив до стіни скотчем куплені в останню мить гірлянди й дешевий фіолетовий дощик, що наганяв тугу. Потім зайшов на кухню.

— По-моєму, непогано, — резюмував він і чомусь почав принохуватися. — Смачно пахне!

— Але я ще не почав готувати!

— Значить, це від мене.

Усі — дівчата найперше — почали збиратися ближче до восьмої. Більшість я бачив уперше і, якщо чесно, не уявляв, де Кроту вдалося їх знайти в останній момент. «На особливо красивих не розраховуй — у них уже є плани, але й за непадати духом наперед не потрібно», — попередив мене Крот. Імен я був не в змозі запам'ятати. Довелося подумки ділити їх на Біленьку, Чорненьку, Руденьку і так далі (цією об'єктивацією я не пишався). Але все це не мало б значення, якби о пів на дев'яту до хати не ввійшов Толік. За словами Крота, програміст. За звичками і мовою — радше відставний білогвардійський офіцер. Після появи Толіка квартира залилася жіночим сміхом. Що менше присутні розуміли жарти Толіка, то голоснішим ставав сміх.

— Друзі! Як шкода, що ми не на Кубі! — з такою гіркотою кричать тільки люди, які справді бували на Кубі. — У цю пору року там якраз зріє папая! До речі, слово «папая» на Кубі вважається лайкою! Там її називають «фрутобомбою»! А горілки у нас достатньо?

Крот кивнув.

— Куба далеко... — засмутився я.

Я весь вечір намагався впоратися зі склокерамічною плитою, яка то кочегарила аж надто сильно, то гріла, немов на останньому диханні. Бризки олії потрапили на останню чисту сорочку, і Крот позичив мені свою футболку з черепашками ніндзя.

— У дитинстві батько з рейсів такі самі привозив. Довго служили... — коментував Толік, розглядаючи принт. А потім раптово змінив тему: